

Бібліотека «ЯКІР»

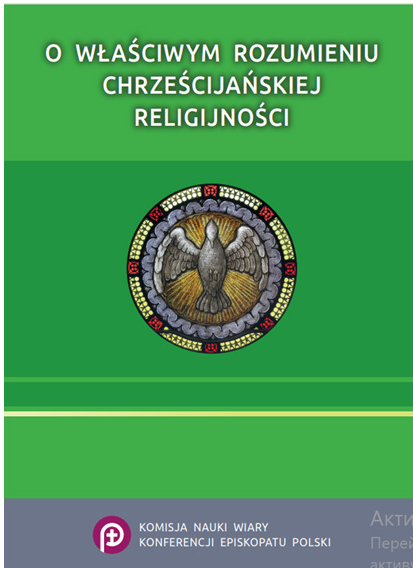

БЮРО КИЄВО–ГАЛИЦЬКОГО ВЕРХОВНОГО
АРХИЄПИСКОПСТВА УГКЦ
У СПРАВАХ НОВІТНІХ РЕЛІГІЙНИХ РУХІВ І СЕКТ

ПРО ПРАВИЛЬНЕ
РОЗУМІННЯ
ХРИСТИЯНСЬКОЇ
РЕЛІГІЙНОСТІ

ДОКУМЕНТ КОМІСІЇ
У СПРАВАХ ВІРОВЧЕННЯ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЄПИСКОПАТУ ПОЛЬЩІ

Львів 2024

Голова Комісії у справах
вірвчення –
Архиепископ Станіслав Будзік
Митрополит Люблінський

Секретар – о. д-р габ. Антоній
Надбжежний

Документ був оприлюднений
11 червня 2024 р., а друком
вийшов у Видавництві Люблін-
ської Архиепархії „Gaudium”.

Переклад з польської мови на українську –
Галина Климко

Богословська редакція українського перекладу –
Ярослав Москалик

Мовна коректа –
Любов Козак

БЮРО КИЄВО-ГАЛИЦЬКОГО ВЕРХОВНОГО АРХИЄПИСКОПСТВА
УГКЦ У СПРАВАХ НОВІТНІХ РЕЛІГІЙНИХ РУХІВ І СЕКТ

**ПРО ПРАВИЛЬНЕ РОЗУМІННЯ
ХРИСТІЯНСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ**

ДОКУМЕНТ КОМІСІЇ У СПРАВАХ ВІРОВЧЕННЯ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЄПИСКОПАТУ ПОЛЬЩІ

Львів
СПОЛОМ
2024

УДК 343

П 78

Про правильне розуміння християнської релігійності : документ Комісії у справах віровчення Конференції Єпископату Польщі. – Львів : СПОЛОМ, 2024. – 24 с.

Переклад українською мовою Документу Комісії віровчення Конференції Єпископату Польщі, *(опублікований 11.06.2024 р. у Польщі)*. Викладено головні аспекти, дотичні до розуміння справжньої релігійності, та елементи, які ведуть до її помилкового розуміння, а властиво спотворення. З текстом також можна ознайомитися в електронному варіанті на сайті jakir.in.ua в закладці Бібліотека – Церковні Документи.

ISBN 978-617-8450-17-5

© БНРР і Сект, 2024

© Вид-во «СПОЛОМ», 2024

ЗМІСТ

Вступне слово до українського видання	4
Вступ	6
1. Справжня релігійність	7
1.1. Благодать як джерело християнської релігійності	7
1.2. Релігійність і віра	9
1.3. Релігійність і надія	10
1.4. Релігійність і любов (caritas)	10
1.5. Значення зовнішніх актів християнської релігійності	11
2. Хибне розуміння християнської релігійності	12
2.1. Секуляризоване християнство	12
2.2 . Спотворена ревність	16
2.2.1. Забобонна релігійність	16
2.2.2. Спотворене ставлення до святих	17
2.2.3. Нездорове захоплення світом злих духів	18
2.2.4. Маніхейська спокуса	19
2.2.5. Катастрофізм	19
2.2.6. Надто велика увага до приватних об'явлень	20
2.2.7. Надмірне зосередження уваги на чудах	21
2.2.8. Гностицизм і пелагіанство	21
Підсумок	22

ВСТУПНЕ СЛОВО ДО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАННЯ

У наш час спостерігаємо в Церкві розвиток різноманітних спільнот, які позиціонують себе як католицькі, тому потрібні критерії, котрі дозволяють розпізнати, які спільноти та рухи зберігають єдність віри та життя з вселенською Церквою, а також чи спільноти, які зароджуються або діють в УГКЦ, відповідають спадщині Східної Традиції. Цьому власне слугує публікація в Бібліотеці „Якір” з травня поточного року, яка складається з двох частин. У першій частині опубліковано Документ Комісії у справах віровчення Конференції Єпископату Польщі „Критерії еклезіальності католицьких спільнот”. У другій частині є два тексти: 1. „Основні критерії діяльності спільнот в УГКЦ” авторства Богословського Відділу УГКЦ і БНРР і Сekt; 2. „Критерії розпізнавання мирянських об’єднань”, автором якого є о. Орест Вільчинський¹. З текстом публікації можна ознайомитися на сайті БНРР і Сekt за посиланням: <https://jakir.in.ua/biblioteka-yakir/tserkovni-dokumenty/93-93.html>

Ніби продовженням згаданої вище теми є чергова публікація, а саме «Про справжнє розуміння релігійності», в якій представлено головні аспекти, дотичні до розуміння справжньої релігійності, та елементи, які ведуть до її помилкового розуміння, а властиво спотворення.

Ця публікація – це Документ Комісії у справах віровчення Конференції Єпископату Польщі, опублікований 11.06.2024 р. <https://episkopat.pl/en/komisja-nauki-wiary-ker->

¹ Світлої пам'яті отець Орест (6.11.1974 – 8.01.2020) стояв біля витоків формування програми „Центр ЯКІР” (2012 р.), яка згодом стала частиною БНРР і Сekt (2013). Також, із благословення Митрополита Львівського Кир Ігоря отець був членом Бюро у Львівській Архиепархії.

wydala-dokument-o-wlasciwym-rozumieniu-chrzescijanskiej-religijnosci/

„...в цьому документі ми хочемо нагадати про фундаментальні принципи справжньої християнської релігійності та вказати на небезпеку її спотворення, характерну для теперішніх часів. Цей документ має бути допомогою, особливо для душпастирів і мирян – керівників католицьких спільнот, у розпізнаванні напрямку, у якому прямують групи вірних на чолі з ними. Він також має на меті допомогти практикувати відповідні форми християнської релігійності та чітко відрізнити їх від тенденцій, не сумісних із традицією християнської віри та молитовною практикою”.

Враховуючи те, що інколи як у спільнотах нашої Церкви, так і в окремих вірних проявляється нерозуміння релігійності та вводяться елементи, які їй суперечать, то цей документ повинен стати в нагоді при очищенні релігійності від елементів, що її спотворюють. З текстом також можна ознайомитися в електронному варіанті на сайті jakir.in.ua в закладці Бібліотека – Церковні Документи.

БНПП і Сект

ВСТУП

„Людина за своєю природою і покликанням – істота релігійна” (ККЦ 44). Створена здатною прийняти Бога (*sarax Dei*), покликана тим самим задумом свого Творця „шукати Його, щоб людина жила і знайшла щастя” (ККЦ 30). Здатність приймати і шукати Бога – притаманна людині як розумній і вільній істоті – в історії людства виражалася різними способами (пор. ККЦ 28). Отже, релігійність як вираження пошуку Бога, притаманного людській природі, є даром Творця і як така є доброю.

Проте через первородний гріх пошук Бога, що проявляється в різноманітних релігійних віруваннях і діяннях, був позначений численними помилками. Природний розум наказує людині поклонятися Богові, але він не визначає, які дії найкраще служать цій меті. Неодноразово траплялося, що людина, не маючи роз’яснення Закону Божого чи людського закону², неправильно усвідомлював своє прагнення пошуку Бога і поклоніння Йому.

Спотворення і хибні способи реалізації релігійності мали місце не тільки в поганських культах. Спокуса зробити золотого тельця, якому можна було б поклонятися згідно з людськими уявленнями і у людській спосіб, не оминула навіть вибраний народ (пор. Вих 32). Зосередження уваги лише на храмових жертвоприношеннях, при одночасному занедбанні покути і діл милосердя, було засуджуване як пророками (пор. Осія 6, 6), так і самим Христом (пор. Мт. 9, 13). Хоч культ жертвоприношення був упорядкований і прописаний в Мойсеевому Законі, однак зосередження уваги лише на цьому аспекті релігійності – при одночасному нехтуванні іншими її вимірами – було спотворенням того, як хотів Єдиний Бог, щоби Йому поклонялися.

² Пор. Тома Аквінський, ST, II-II, q. 81, а. 2, ad 3.

Спотворення релігійності не оминали і самих християн. Наявні протягом століть у різних формах і викликані різними чинниками, вони спостерігаються ще й сьогодні, і в Церкві в Польщі також, і є серйозним викликом для християнської релігії. Тому в цьому документі ми хочемо нагадати про фундаментальні принципи справжньої християнської релігійності та вказати на небезпеку її спотворення, характерну для теперішніх часів. Цей документ має бути допомогою, особливо для душпастирів і мирян – керівників католицьких спільнот, у розпізнаванні напрямку, в якому прямують групи вірних на чолі з ними. Він також має на меті допомогти практикувати відповідні форми християнської релігійності та чітко відрізнити їх від тенденцій, не сумісних із традицією християнської віри та молитовною практикою.

1. СПРАВЖНЯ РЕЛІГІЙНІСТЬ

У першій частині документа буде представлена суть і практика християнської чесноти релігійності, яка з неї випливає. Особливо ми маємо намір вказати на надприродне джерело релігійності, на її зв'язок із богословськими чеснотами віри, надії та любові. Зрештою ми хочемо звернути увагу на важливість зовнішніх актів, через які виражається і формується чеснота релігійності. Таке розуміння першої частини документа має бути основою для другої частини, котра представляє спотворення, яким може піддаватися християнська релігійність.

1.1. Благодать як джерело християнської релігійності

Християнська релігія не є результатом людських зусиль у пошуку Бога, а вираженням Божої ініціативи пошуку людини, загубленої через гріх. Тому основним джерелом

християнської релігії є не людська природа, хоч і відкрита на Бога, а „любов Бога, влита в серця наші Святим Духом, що нам даний” (Рим. 5, 5) і „яким кличемо: Авва! – Отче!” (Рим. 8,15).

Тому саме “богословські чесноти віри, надії і любові формують і оживляють моральні чесноти. Таким чином, любов спонукає нас справедливо віддати Богові те, що ми зобов’язані робити як створіння. Чеснота релігійності робить нас здатними на таке ставлення” (ККЦ 2095). Хоча в житті християн вона відповідає відкритості до Творця, вписаній Ним у людську природу і вираженій в діях природної релігійності, однак, не в цій відкритості та природній релігійності полягає її істотне джерело, а в закладених Богом чеснотах віри, надії та – понад усе – надприродної любові *caritas*.

Основними актами релігійності, яку сприймаємо як моральну та надприродну християнську чесноту, є внутрішні акти віри, надії і любові³. Тільки з них можуть впливати інші акти релігійності, які реалізуються як у зовнішньому, так і у внутрішньому вимірі, як-от: адорація (пор. ККЦ 2096-2097), молитва (пор. ККЦ 2098), жертва (пор. ККЦ 2099-2100), присяги й обітниці (пор. ККЦ 2101-2103), суспільні форми виконання релігійного обов’язку (пор. ККЦ 2104-2105). Релігійність як моральна християнська чеснота підтримується також особливим даром Святого Духа, яким є дар страху Божого⁴. Зовнішні акти релігійності, що реалізуються у відриві від її внутрішніх засад, якими є дари благодаті, заслуговують на суворий докір від Христа: „О лицеміри! Добре про вас пророкував був Ісає: „Оцей народ устами мене поважає, серце ж їхнє далеко від мене. Однак, намарно мене шукають, навчаючи людських наказів” (Мт. 15, 7-9).

³ Пор. Тома Аквінський, ST, II-II, q. 81, а. 5, ad 1.

⁴ Пор. Тома Аквінський, ST, II-II, q. 81, а. 2, ad 1.

1.2. Релігійність і віра

Християнська чеснота релігійності, закорінена в богословській чесноті віри, повинна характеризуватися у своїх діях визнанням принципу порядку, тобто ієрархії правд віри⁵. Той факт, що всі правди віри взаємно пов'язані між собою і доповнюють одна одну (*nexus mysteriorum*), нерозривно зв'язаний з тим, що деякі з цих правд мають більш фундаментальне значення. У християнській релігійній практиці вищенаведений принцип полягає в тому, щоби правильно розставити акценти при здійсненні релігійних актів.

Наприклад, істина про Бога-Творця чи про Боже Провидіння, яке веде світ до мети, призначеної йому Творцем, у християнській релігійній практиці не може підпорядковуватися правді про реальний вплив чистих духів – ангелів чи демонів – на людину і все творіння. Друга з цих правд підпорядкована першій і лише такою її можна – без спотворення чи помилки – сповідувати і відзначати в релігійних актах⁶. Бо якщо вона стане домінуючою істиною, то може легко привести до забобонної релігійності. У правдиво християнській релігійності повинні завжди домінувати дві найбільш фундаментальні істини християнської віри: таїнство Пресвятої Трійці (пор. ККЦ 234), а також таїнство Воплочення Божого Сина і таїнство Його спасительної місії (пор. ККЦ 158).

⁵ Пор. II Ватиканський Собор, Декрет про екуменізм *Unitatis redintegratio*, 11.

⁶ Пор. Міжнародна Асоціація Екзорцистів, *Вказівки для служіння екзорцизму в світлі поточного ритуалу*, ред. М. Росік, Видавництво PWT, Вроцлав 2023, с. 27-36.

1.3. Релігійність і надія

Релігійність, основана на надприродній чесноті надії, захищає як від відчаю, так і від зухвалої довіри. Відчай полягає у відсутності довіри до Божого милосердя (пор. ККЦ 2091), а зухвала довіра проявляється в переоцінці власних можливостей і розрахунку на отримання Божого прощення без докладання зусиль для навернення (пор. ККЦ 2092).

Християнська чеснота релігійності, основана на богословській чесноті надії, повинна проявлятися у внутрішніх і зовнішніх діях, віддаючи належне як тому, що дочасне, так і тому, що вічне. Для християнина ані надмірна зосередженість на теперішньому і тимчасовому, ані відмова від здорової турботи про сьогодні в ім'я вічності не можуть бути проявом чесноти релігійності. Тому що ця чеснота дозволяє віддати належне дочасності в перспективі того, що є вічним. Тому вона породжує акти релігійності, які – здійснені в теперішньому і з допомогою сучасних засобів – є чітко підпорядковані тому, що є вічним⁷.

1.4. Релігійність і любов (*caritas*)

Християнська чеснота релігійності, яка впливає з богословської чесноти надприродної любові (*caritas*), не може обмежуватися лише актами поклоніння, але також повинна вшановувати Бога через активне милосердя та допомогу тим, хто потребує⁸. У ділах милосердя до потребуючих також виражається справедливість до Бога, яка є основою християнської чесноти релігійності: „Тоді озвуться праведні до нього: „Господи, коли ми бачили тебе голодним і нагодували, спрагненим і напоїли? Коли ми бачили тебе чужинцем і прийняли, або нагим і одягнули? Коли ми бачили

⁷ Пор. Франциск, Енцикліка *Fratelli tutti*, 54-55.

⁸ Пор. Франциск, Адохортація *Gaudete et exultate*, 95-108.

тебе недужим чи в тюрмі й прийшли до тебе? А цар, відповідаючи їм, скаже: Істинно кажу вам: усе, що ви зробили одному з моїх братів найменших – ви мені зробили” (Мт. 25, 37-40).

1.5. Значення зовнішніх актів християнської релігійності

Хоча джерелом християнської чесноти релігійності є Божа благодать а її основні дії є внутрішніми, однак вона виражається і формується через зовнішні дії. Такі дії у християнській чесноті релігійності відіграють важливу роль, їх не можна випускати з уваги чи нехтувати ними.

По-перше, зовнішні дії є виразом, а, отже, й ознакою справжньої та живої релігійності. Як „віра, чинна любов’ю” (Гал. 5, 6), „коли діл не має, мертва сама в собі” (Як. 2, 17), так само моральна чеснота християнської релігійності виражається і свідчить, що є живою, через зовнішні акти поклоніння і милосердя.

По-друге, зовнішні дії вказують на те, що ми хочемо служити Богові усім своїм єством: і внутрішнім (*акти розуму та волі*) і тілесним; хочемо жертвувати Богові усе, що є навколо нас⁹.

По-третє, „через такі види тілесних актів ми спонукаємо себе самих та інших до розумових актів, спрямованих до Бога”¹⁰.

По-четверте, зовнішні акти чесноти релігійності, які є відповіддю на безкоштовні дари надприродної благодаті, мають вимір заслуг.

⁹ Пор. Тома Аквінський, *Super Boetium de Trinitate*, q. 3, а.2.

¹⁰ Там само.

По-п'яте, у служінні таїнств зовнішні акти чесноти релігійності мають особливий характер. Адже саме завдяки звершенню таїнств дарується благодать¹¹.

Одним словом, зовнішні акти християнської чесноти релігійності, які є її вираженням і дією, водночас зміцнюють і утверджують її. Тому зовнішнє, будучи відповіддю на те, що внутрішнє, розвиває і формує духовне життя християнина. Власне тому моральна чеснота християнської релігійності у своїй природі потребує вираження у зовнішніх актах, а також зміцнення та формування саме через такі дії.

2. ХИБНЕ РОЗУМІННЯ ХРИСТІЯНСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ

Представлена вище суть і практика християнської чесноти релігійності, що з неї випливає, можуть піддаватися, а іноді й піддаються, спокусі спотворення [*перекручування*] у двох протилежних, але однаково небезпечних напрямках. Перше – це секуляризація християнства [*світськість*] а друге – спотворення ревності. В обох випадках ми маємо справу з різновидами вибірковості, яка полягає у наданні переваги власним релігійним інтуїціям над релігійністю, що є результатом цілісного розуміння віри на основі Об'явлення.

2.1. Секуляризоване християнство

Суттєвою загрозою для чесноти християнської релігійності, яка особливо проявляється в наш час, є спокуса її секуляризації. Це слід розуміти як тенденцію до роз'єднання, а іноді навіть як протиставлення віри і християнської релігії.

¹¹ Пор. Франциск, Енцикліка *Lumen fidei*, 40-45.

Хоча ця тенденція стала особливо помітною в середині ХХ століття поза Католицькою Церквою, вона швидко стала спокусою також для католиків, і це триває досі. Секуляризація мала на меті очистити християнство від усіх типових для природної релігійності помилок, таких як, наприклад, ідолопоклонство чи забобонність, а також адаптувати християнське послання до сучасного світу, який, здавалося, ставав середовищем, щораз більше чужим для класичних форм релігійності, таких як, наприклад, публічне поклоніння. Строгий, чисто релігійний вимір християнства іноді сприймався як загроза вірі як щодо її унікальності, так і сили впливу. Релігійність ставилася на бік природи, а віра – на бік благодаті. А оскільки благодать протиставлялося природі, то було зроблено висновок, що релігійність протистоїть християнській вірі і руйнує її.

Така позиція проявлялася в наступних тенденціях:

- протиставлення публічного поклоніння індивідуальній побожності;
- протиставлення особистого розуміння сумління моральному запові чи моральній доктрині Церкви що призвело до пропагування індивідуалістичної концепції сумління;
- применшення ролі Традиції та Учительського Уряду Церкви на користь індивідуального та особистого тлумачення Святого Письма;
- підкреслення ролі індивідуального та внутрішнього досвіду віри за рахунок спільного чи навіть церковного звершення християнських таїнств у публічному богослужінні, тобто літургії;
- нехтування, а іноді навіть легковаження, а іноді навіть заперечення чинності актів і релігійних форм у соціальній та громадській сфері;

- заперечення різниці між службовим (*тобто офіційним*) священством і загальним священством, а отже, стирання відмінностей між духовенством і мирянами в Церкві;
- відкидання розуміння Євхаристії як жертви, яку священник приносить Богові, діючи таїнственно *in persona Christi* від імені Божого Народу;
- применшення цінності богопосвяченого життя, особливо у контемплятивному [*споглядальному*] вимірі;
- порушення балансу між проповідуваним словом і звершенням таїнства, що інколи призводило до применшення ролі таїнств.

Однак, варто зауважити, що сьогодні секуляризоване християнство проявляється також в іншій формі, як тенденція до спрощення віри, зосередження насамперед на тому, що є горизонтальним, за рахунок того, що є вертикальним¹². В такому випадку суть полягає не в прагненні досягти – сакраментальним і духовним шляхом – єдності з Богом і святості, а в діяльній любові до ближнього, благодійній діяльності тощо. Цей тип секуляризованого християнства знецінює роль таїнств, літургії, особистої молитви, а робить акцент на необхідності служіння певним загальнолюдським, „гуманістичним” цінностям. У цьому сенсі ядром секуляризованого християнства була б тенденція зводити послання Христа до того, що має значення і є важливим насамперед у дочасному світі. В такій формі секуляризму Христос постає головним чином як учитель загальнолюдських цінностей, як гуманіст, котрий повчає, будувати правдиво людський світ. Такі ж елементи місії Спасителя, як відкуплення,

¹² Пор. Іван Павло II, Адохортація *Ecclesia in Europa*, 7-9, 34.

установлення таїнств і заснування Церкви, витісняються на другий план або зовсім упускаються¹³.

Наслідками секуляристських тенденцій, які спочатку з'явилися в протестантських церквах і спільнотах, а згодом і в католицькій Церкві, є явна індивідуалізація чи навіть приватизація християнської віри¹⁴ та згода на усунення християнських форм, символів і поведінки з публічного простору. Навіть якщо християнству надається можливість повернутися до цього простору, то це відбувається радше в секуляризованій формі. Ціна такого повернення висока: це далекосяжне переосмислення або відкидання мови й понять, притаманних католицькій вірі. Секуляризоване християнство не зберігає вірність своєму Божественному джерелу і стає відображенням домінуючих суспільних думок і поглядів.

Треба рішуче підкреслити, що секуляристські тенденції знаходяться у значному протиріччі з християнством як релігією, об'явленою Богом, яка виражається через акти моральної чесноти релігійності, що виникає не з природного людського рефлексу, а з Божої благодаті, тобто з богословських чеснот віри, надії і любові¹⁵. Такі елементи християнства, як публічні форми богослужіння, інститут священства, жертвний вимір Євхаристії чи зовнішні та об'єктивні інституційні форми, є невід'ємними елементами віри, з якої вони випливають, яку виражають і якій служать. Якщо християнство як об'явлена релігія має зберегти свою ідентичність, ці елементи не можна ні видалити, ні секуляризувати.

Не менш послідовно треба уникати зведення Католицької Церкви до ролі однієї з багатьох організацій, які

¹³ Пор. Іван Павло II, Енцикліка *Redemptoris Missio*, 11, 17.

¹⁴ Пор. Бенедикт XVI, Енцикліка *Spe salvi*, 13-15.

¹⁵ Пор. Бенедикт XVI, Енцикліка *Caritas in veritate*, 56; Іван Павло II, Енцикліка *Centesimus annus*, 5.

служать покращенню умов людського життя. Хоча Церква протягом століть сприяла (*і продовжує сприяти*) у розбудові справді людського світу, однак головна мета її існування – вести людей до вічного спасіння через звершення таїнств, проповідування Євангелія, заклику до навернення та життя в освячуючій благодаті.

2.2. Спотворена ревність

Оскільки секуляризм є запереченням релігійного виміру християнства, то спотворена ревність звертається до справді релігійного. Проте справді релігійне тут деформується через надання головного значення чомусь, що за своєю природою має підпорядкований характер.

Спотворення здорового релігійного запалу буває також пов'язане зі схильністю відкидати роль розуму в акті віри, нездоровою цікавістю, зосередженням на тому, що є надзвичайним і рідкісним, а також зі сприйняттям віри як сфери не стільки вищої за розум, скільки цілком ірраціональної.

2.2.1. Забобонна релігійність

Забобони відображають збочений надмір релігійності (*пор. ККЦ 2110*). Вони є „відхиленням від релігійного почуття і практик, які воно передбачає. Вони можуть також стосуватися культу, який ми віддаємо правдивому Богові, наприклад, коли приписується якесь магічне значення деяким практикам, навіть законним і необхідним. Пов'язувати успішність молитов або сакраментальних знаків лише з їхнім матеріальним порядком без внутрішніх настроїв, яких вони вимагають” (*ККЦ 2111*).

Християнин піддається спокусі забобону, коли бачить джерело ефективності молитви не в доброті й силі Божій та освячуючій благодаті, а в певній формі чи кількості молитовних практик. Таку спокусу інколи можна зауважити також у нехтуванні літургійною молитвою як молитвою народу Божого, наголошуючи на важливості індивідуальних форм молитви. Тим часом проявами здорової релігійності є завжди тісний і органічний зв'язок між індивідуальною та літургійною молитвою та формуванням особистої молитви у співвідношенні з молитвою спільноти Народу Божого і в єдності з нею. Слід пам'ятати, що участь у літургії Церкви або публічних і спільних паралітургійних актах є дієвим і плідним знаряддям для отримання Божої благодаті лише тоді, коли їй відповідає належне внутрішнє налаштування, яке виражається в стані освячуючої благодаті, а не в специфічних емоційних переживаннях чи станах свідомості.

2.2.2. Спотворене ставлення до святих

Розуміння таємниці сопричастя святих має зосереджуватися на дієвості Божої благодаті, яка діє в людях незалежно від характерологічних, психологічних, соціологічних чи історичних умов. Однак правильне розуміння таїнства сопричастя святих може бути спотворене надмірною зосередженістю на особі святого не як тому, хто випрошує ласки, джерелом яких є Бог, а як на дієвому і щедрому подателю цих ласк.

Тоді християнський культ святих може небезпечно наблизитися до типового політеїзму, спрямованого на те, щоб за допомогою зовнішніх молитовних практик отримати ласку й допомогу того чи іншого покровителя. Спотворюється також культ мощей святих, які починають трактувати як своєрідні обереги чи магичні предмети, предмети, які самі по собі

забезпечують здоров'я або процвітання у мирських справах¹⁶. Набожність до ангелів або святим повинна зберігати чітку орієнтацію на Бога як єдиного подателя благодаті; на Христа як єдиного Посередника між Богом і людьми; і на Святого Духа, котрий вливає благодать у людські серця¹⁷

2.2.3. Нездорове захоплення світом злих духів

Можна помітити велике зосередження деяких християн на світі злих духів, а також надмірний інтерес до способів можливого їхнього впливу на решту творіння. Надання надто великого значення діям злого духа, нездорове захоплення екзорцизмом або вбачання основного чи навіть єдиного виходу з пережитого чи скоєного зла в так званій молитві про звільнення, одночасно занедбуючи регулярну участь у таїнствах, аскетичні та молитовні практики, – це приклади спотворення християнської релігійності¹⁸. Хоча як християни ми віримо та визнаємо, що існує особове зло, яке діє на шкоду Божому творінню, та водночас ми чітко наголошуємо, що сила й ефективність таких дій є радикально неспівмірні з силою Провидіння та спасительної Божої благодаті¹⁹.

Якщо сатана, а не єдиний Бог, Творець і Господь усього видимого і невидимого, стає для віруючої особи головним об'єктом інтересу або навіть захоплення, якщо саме його реальним або потенційним діям людина приділяє більше

¹⁶ Пор. Конгрегація божественного культу і дисципліни таїнств, *Директорія про народну побожність і Літургію*, розділ VI, 236-237.

¹⁷ Пор. Конгрегація божественного культу і дисципліни таїнств, *Директорія про народну побожність і Літургію*, розділ VI, 208-247.

¹⁸ Пор. Конференція Єпископату Польщі, *Вказівки для священників, які виконують службу екзорциста*, 4.

¹⁹ Пор. Конгрегація у справах віровчення, *Християнська віра та демонологія*, переклад. М. Stebart COr, Краків 2011, с. 19-22.

уваги і часу, ніж спасенним діям Бога, то можна небезпідставно припустити, що релігійність цієї особи спотворена.

2.2.4. Спокуса маніхейства

Ознакою спотворення релігійності може бути переконання в тому, що створений світ недобрий і злий за своєю природою, а також про фатальний вплив спадщини первородного гріха. В обох цих випадках, хоч і не декларативно, але все ж реально людина замінює віру в доброту Бога-Творця, Божу всемогутність і спасительний вплив діяння Ісуса Христа на переконання про панування зла у творінні. Визнання серйозності зла, притаманного християнській релігійності, не повинно і не може перетворюватися у надання йому більшої ваги, ніж спасительній, ефективній дії Бога.

2.2.5. Катастрофізм

Хоча все творіння відчуває наслідки відвернення від Бога частини духовних істот, які відвернулися від Бога, а також наслідки первородного гріха, то все ж таки, оскільки воно походить від доброго і всемогутнього Творця, є добрим. Катастрофічні візії, в яких створений світ сприймається як царство сатани, що підлягає постійній деградації і, таким чином, прямує до неминучої загибелі, є спотворенням істини християнської релігії про друге пришествя Господа наприкінці часів. Він прийде не лише як справедливий Суддя, але також як Творець, який своїм спасительним діянням в історії оновив усе створіння²⁰.

²⁰ Пор. Конгрегація у справах віровчення, *Християнська віра та демонологія*, переклад. М. Stebart COg, Краків 2011, с. 19-22.

Хоча первородний гріх залишив у людській природі рани, помітні навіть після хрещення, однак завдяки спасительній місії Сина Божого він був знищений, і його не слід сприймати як долю, детерміністську за своєю природою, яка неминуче веде людину до зла і прокляття. Також реальні гріхи вчинків окремих людей, наслідки яких можуть відчуті на собі їхні нащадки, не є фактором, що визначає чи негативно впливає на духовну долю наступних поколінь²¹.

2.2.6. Надто велика увага до приватних об'явлень

Ще однією формою спотворення ревності є надмірна концентрація на так званих приватних об'явленнях²². Приватні об'явлення, навіть якщо вони були визнані Церквою і перебувають у згоді з єдиним Об'явленням Божим, котре остаточно сповнилося в Ісусі Христі, не повинні в релігійному житті християнина замінювати собою дослідження єдиного Божого Об'явлення через читання Святого Письма та свідчень Традиції Церкви. Приватні об'явлення, можуть принести віруючим користь лише тоді, якщо вони спрямовують їхню увагу на єдине Одкровення, остаточно завершене у Христі. Слід нагадати, що приватні об'явлення, „не належать до спадщини віри. Їхня остаточна роль – не „покржити” і не „доповнити” остаточне Об'явлення Христа, а допомогти, щоб воно повніше уводилось в життя в певну історичну епоху. (...) Християнська віра не може прийняти „об'явлень”, які претендують перевищити або виправити Об'явлення, завершення якого – Христос” (ККЦ 67).

²¹ Пор. Комісія у справах віровчення Конференції Єпископату Польщі, *Гріх покоління і зцілення покоління. Богословсько-душпастирські проблеми* (2015) та Комісія у справах віровчення Конференції Єпископату Польщі, *Висновок про деякі суспільні наслідки гріха* (2020).

²² Пор. Дикастерія віровчення, *Норми поведінки при розпізнаванні нібито надприродних явищ* (2024).

2.2.7. Надмірне зосередження уваги на чудах

Небезпекою в релігійному житті християн також є зосередження надто великої уваги на чудесних подіях чи базування акту віри переважно (або навіть виключно) на них. Хоча віра в можливість надзвичайного втручання Бога-Творця в порядок творіння є важливим і невід'ємним елементом християнства, вона не може замінити віри у звичайну дію Бога у світі природи, а в надприродному вимірі – через благодать. Чуда можуть бути аргументом на користь віри (пор. ККЦ 156) або можуть бути наслідками благодаті віри, але вони не повинні ставати головним об'єктом бажання чи інтересу віруючого.

Так, як віруючий отримує користь від приватних об'явлень лише тоді, коли вони спрямовують його увагу на остаточне Об'явлення Христа, так само користь від чудес він може отримати лише тоді, коли вони ведуть його до віри в найбільші чуда християнства, якими є воплочення Слова і воскресіння Христа. „Отже, чудеса зміцнюють віру в Того, Хто творить діла Отця Свого: вони свідчать про те, що Він Син Божий (...) Вони не скеровані на те, щоб задовільняти цікавість і потребу в чудесному” (ККЦ 548).

2.2.8. Гностицизм і пелагіанство

Спотворенням релігійності є гностицизм і пелагіанство – помилки, з якими боролася Церква перших століть. Папа Франциск вбачає їх і сьогодні і називає двома фальсифікаціями святості²³. Їхні спільні риси – суб'єктивність і гордість.

У першому випадку йдеться про хибну віру в те, що християнська досконалість досягається через саме пізнання Євангелія та правд віри, часто згідно з власним способом їх

²³ Пор. Франциск, Адохортація *Gaudete et exultate*, 35.

розуміння, який іноді абсолютизується та нав'язується іншим. Це є прагнення пізнати таємницю Бога і Його благодаті²⁴ і знайти вичерпні відповіді на всі питання. Така інтелектуалізація має мало спільного зі смиренним пошуком розуміння віри (*fides quaerens intellectum*), вона керується більше власним переконанням, ніж натхненнями Святого Духа та вченням Церкви.

Пелагіанське ставлення, з іншого боку, проявляється сьогодні в надмірній довірі до сили власної волі у прагненні досконалості. Християнин, який піддається цій помилці, більше покладається на себе та релігійні дії, які він виконує, ніж на Божу благодать і співпрацю з нею. Таке ставлення заперечує сповідувану Церквою правду віри про те, що „оправдання походить від Бога”. (Рим. 10:3) і досягається через віру в Ісуса Христа (пор. Рим. 3:28; 5:1; 10:6; Гал. 2:16; Еф. 2:8). Щоб досягти християнської досконалості, недостатньо чинити добро; потрібні віра, надія та любов, що є ласками, які перевищують „розумові здібності й сили людської волі, як і всього створіння” (ККЦ 1998)²⁵

ПІДСУМОК

Християнська релігійність не є простим продовженням природної релігійності. Вона впливає з надприродних чеснот віри, надії та любові та базується на них. Формується і розвивається вона Божою благодаттю та людськими діями згідно з Божим Об'явленням, переданим у Святому Письмі й Традиції Церкви.

²⁴ Пор. Франциск, Адхортація *Gaudete et exsultate*, 40.

²⁵ Пор. Франциск, Адхортація *Gaudete et exsultate*, 49.

Сформована таким чином релігійність характеризується розмаїттям і багатством форм. Щоб вона могла у повноті виконувати своє завдання і не піддаватися спотворенням, потрібно постійно пильнувати й турбуватися про неї.

Документ схвалено на засіданні Комісії у справах віровчення Конференції Єпископату Польщі 1 червня 2024 року.

У перекладі українською мовою використано:

– текст Святого Письма, переклад Івана Хоменка

<https://ugcc.ua/library/bible/>

– текст Катехизму Католицької Церкви

<https://rkc.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/katehyzm-katolyczkoyi-czerkvy.pdf>

Науково-популярне видання

**ПРО ПРАВИЛЬНЕ РОЗУМІННЯ
ХРИСТИАНСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ**

ДОКУМЕНТ КОМІСІЇ У СПРАВАХ ВІРОВЧЕННЯ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЄПИСКОПАТУ ПОЛЬЩІ

Відповідальний за випуск – Б. Пелех

Підписано до друку 30.06.2024 р.
Формат 60x84,16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура Calibri. Ум. друк. арк. 1,39.

Видавництво “СПОЛОМ” 79008, Україна,
м. Львів, вул. Краківська, 9.
Тел.: (380-32) 297-55-47. Е-пошта: spolom_lviv@ukr.net.
Свідоцтво суб'єкта видавничої діяльності:
серія ДК, № 2083 від 02.02.2005 р.

Друк ФОП Гуменецький М. В.
81630 Львівська обл., Миколаївський р-н,
с. Гонятичі, вул. Польова, 10.
Свідоцтво фізичної особи-підприємця:
№ 083613 від 18.08.2008 р.

БНРР і СЕКТ співпрацює з:

- **Фондом „Домінік” з Польщі.**

Від початку свого існування Фонд „Домінік”, в рамках своєї статутної діяльності, також надає допомогу людям, які постраждали від деструктивних груп і сект, а також членам сімей цих осіб. Протягом багатьох років Фонд співпрацює з мережею домініканських інформаційних центрів з питань новітніх релігійних рухів і сект, організовуючи навчальні курси для співробітників і волонтерів цих центрів.

Детальна інформація за посиланням:

Сайт www.fundacjadowinik.eu

Фейсбук: <https://www.facebook.com/fundacjadowinik/>

Електронна пошта: fundacja@fundacjadowinik.eu

Контактний телефон: +48 694 480 628

- **„Ініціативною Групою” Львівської Архиепархії УГКЦ з розвитку „Спільноти Ченаколо” в Україні.**

Крім деструктивних груп, люди дуже часто піддаються різного роду узалежненню, з якими не завжди спроможні собі поради. Головною ціллю „Спільноти Ченаколо” є допомога особам, що її потребують. Особливо це стосується осіб, узалежнених від наркотиків та інших речовин. З Божого Милосердя завдяки „Так!” матері Ельвіри 16 липня 1983 року на пагорбі Салуццо в Італії народилася „Спільнота Ченаколо” – знак воскресіння і надії для багатьох молодих людей, дітей і сімей. Сьогодні „Спільнота Ченаколо” як Міжнародна Асоціація Вірних, налічує 72 доми у 20 країнах світу. В Україні також планується відкрити дім Спільноти. Друзі „Ченаколо” збираються на спільну молитву і ділення у м. Львові.

Детальна інформація за посиланням:

Senacolo – я обираю життя:

<https://www.facebook.com/groups/166837221250900>

та номером телефону: Вайбер +380 630251619

Телефон Довіри: +380 987113230

(вівторок і четвер – год. 10-12 і 14-16)

Бюро Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ у справах НРР і Сект засновано Синодом Єпископів УГКЦ від 25.02.2013 р. Його за-снуванню передував проект „Центр-ЯКІР” Благодійного Фонду „Спіль-нота Золотого Віку”. Фонд заснований 4.02.2012 р. з благословення Кир Ігоря (Возьняка) Митрополита Львівського.

Продовжуючи реалізацію програми „Центр-ЯКІР” Бюро у своїй діяль-ності ставить собі за мету – допомогти на практиці тим, хто потрапив у тенета деструктивних груп. Члени Бюро поважають релігійні та сві-тоглядні переконання кожного, кому потрібна порада, захист чи інша допомога. Основні пріоритетні принципи роботи – шанування гідно-сті кожної особи, незалежно від її конфесійної та національної прина-лежності. Кожна людина має право на повну інформацію про групу, до якої належить *(як позитивну, так і негативну)*.

Основні форми праці:

- інформувати зацікавлених осіб та установи про характер і способи діяння сект, псевдо-релігійних груп;
- накопичувати релігієзнавчу інформацію, власні матеріали та досвід центру;
- підвищувати рівень суспільної свідомості, стосовно функціонування сект, розпізнавання загроз, які вони несуть, навчати уникати вербуван-ня, вміти розпізнавати критерії сект, здійснювати заходи безпеки;
- надавати профілактичну і психологічну допомогу;
- здійснювати кроки, що полягають у відновлюванні контактів між чле-нами визначеної групи та їх близькими *(за умови обопільної згоди заці-кавлених сторін)*.

Вигання згійснене за рахунок Організації „Церква в Потребі”

Адреса осередку Бюро: вул. Площа св. Юра 5; 79000 м. Львів

Телефон довіри та запис на консультації:

вівторок і четвер – год. 10-12 і 14-16

Номер телефону: + 380 98 711 3230

Сайт: jakir.in.ua